

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA QO'SHISH AMALINI QAY TARZDA O'RGATISH
METODIKASI**

Mamajonov Sanjarbek Mirzayevich

Qo'qon universiteti dotsenti, PhD

Yuldasheva Zarnigor

Qo'qon universiteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada 1-sinf o'quvchilari uchun qo'shish amali va uni o'rgatish tartibi ko'rib chiqilgan. O'qituvchining ilmiy pedagogik mahorati, metodikasini takomillashuvi asosida faoliyat olib borilishi haqida tavsiyalar berilgan.

Kalit so'z. Qo'shiluvchi, qo'shuvchi, yig'indi, "+" amali, didaktik o'yin.

Аннотация. В этой статье рассматривается сложение и способы его преподавания первоклассникам. Даны рекомендации по итогам совершенствования научно-педагогического мастерства и методики учителя.

Ключевое слово. Сложение, сумматор, сумма, операция «+», дидактическая игра.

Annotation. This article examines addition and how to teach it to 1st grade students. Recommendations were given on the basis of the improvement of the teacher's scientific pedagogical skills and methodology.

Keyword. Additive, adder, sum, "+" operation, didactic game.

Boshlang'ich sinf matematika fanining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarga arifmetik amallarni, xususan, qo'shish amalini puxta o'zlashtirishga yordam berishdir. Qo'shish, boshqa arifmetik amallar qatorida, nafaqat matematika asosini tashkil qiladi, balki kundalik hayotda ham keng qo'llaniladi. Boshlang'ich sinfda bu amalni to'g'ri o'rgatishning ahamiyati juda katta, chunki u o'quvchilarni kelajakdagi matematik tushunchalar va qobiliyatlarni rivojlantirish uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Qo'shish amalini o'rgatish jarayoni ko'pgina pedagogik yondashuvlar va o'quv uslublarini talab qiladi. Bu metodik yondashuvlar o'quvchilarning yoshiga, qobiliyatiga, psixologik rivojlanishiga va individual ehtiyojlariga mos bo'lishi lozim.

Yaqin yillarga kelib umumta'lim maktablar uchun barcha darsliklar takomillashtirilib, qayta nashr etilib kelinmoqda. Zero, Prezidentimiz tomonidan ta'limga nisbatan ajratilgan e'tibor davlatimizning kelajagini oldindan qurishga harakat demakdir. Shu qatorda boshlang'ich ta'lim darsliklariga ham o'zgartirish kiritilishi arifmetik boshlang'ich o'rganish uslubi ham mukammallashtirilgan tarzda pedagoglarga hamda o'quvchilarga targ'ib qilmoqda.

Qo'shish bolalarning mantiqiy va matematik fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu amal orqali o'quvchilar raqamlar o'rtasidagi bog'lanishlarni tushunishni o'rganadilar. Qo'shishning dastlabki bosqichida o'quvchilarga amaliy usullar va ko'rgazmali vositalar orqali bu amalni tushuntirish, keyin esa hisoblash qobiliyatlarini rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

Maktabga ilk bor qadam bosayotgan o'g'il-qizlarimiz 1-sinfga kelar ekan, ularga bilim berish, fanlar bilan tanishtirish, unga doir bilim va ko'nikmalarni singdirish har bir o'qituvchining oliy maqsadidir.

Matematika fani aniq fan hisoblanib, unga doir har bir ma'lumot o'zining aniqligi va har bir amal bola ongida hisob-kitob haqida ma'lumotlarni jamlashga va o'rganishga xizmat qiladi.

Ko'pgina pedagoglar boshlang'ich sinf o'quvchilariga qo'shish amalini tushuntirishda ko'rgazmali usullardan foydalanishni tavsiya etadilar. Bu usullar orqali bolalar qo'shish amalining

mohiyatini osonroq tushunishadi va amaliy mashg'ulotlar orqali o'z bilimlarini mustahkamlashadi. Masalan, o'yinchoqlar, rangli kublar, kartalar yoki tabiiy predmetlar yordamida qo'shish amalini o'rgatish samarali bo'ladi.

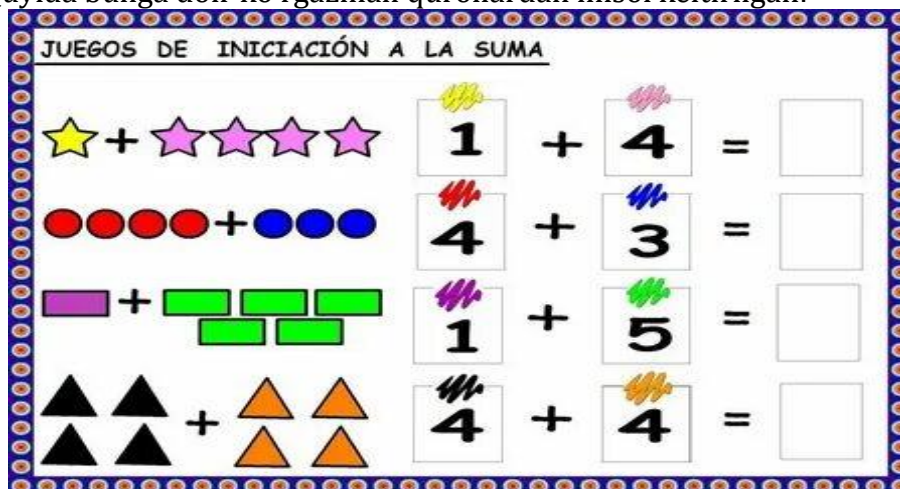
Masalan, o'quvchilarga uchta qizil kub va ikki ko'k kub berib, ularni birlashtirish orqali qo'shish amalini tushuntirish mumkin. Bu yerda o'quvchilar ko'z o'ngida uch kub bilan ikki kub qo'shib besh kub hosil bo'lishini kuzatadilar. Bu usul nafaqat matematik amallarni tushunishga yordam beradi, balki o'quvchilarni qo'l bilan ishlashga, mulohaza qilishga ham rag'batlantiradi.

Qo'shish amali ma'lum bir songa boshqa bir sonning qo'shilishidan paydo bo'lgan yig'indi hamda uning qay tartibda hosil bo'lish ketma-ketligini o'rganishdan iborat. Boshlang'ich sinflarda o'quvchilar qo'shish amalini o'rganishda 1 dan 10 gacha bo'lgan sonlar oralig'ida bir-biriga "+" — qo'shuv amali orqali o'rganadi. Masalan, quyidagi kabi ko'rgazmali qurollardan foydalanish mumkin:



Boshlang'ich sinflar uchun eng birinchi navbatda sonlar va ularning miqdorini aniqlash tushuntirilishi lozim. Har bir o'quvchi tevarak-atrofdan mavjud sanaladigan va sanalmaydigan predmetlar haqida ma'lumotlar va tasavvurga ega bo'ladi.

Avvalo, qo'shiluvchi son aniqlanib, o'quvchilar bilan birgalikga ikkinchi songa qo'shiladi va yig'indi topiladi. Quyida bunga doir ko'rgazmali qurollardan misol keltirilgan:



Boshlang'ich sinf o'quvchilariga qo'shish amalini tushuntirishning yana bir qiziqarli va samarali usuli – bu ertaklar va hikoyalar orqali tushuntirishdir. Bolalar ertak va hikoyalar orqali tushunchalarni tezroq o'zlashtiradilar va matnlarda ifodalangan matematik amallarni tushunishga qiziqishadi. Hikoyalar orqali matematik tushunchalarni berish nafaqat matematik

qobiliyatlarni rivojlantiradi, balki ularning ijodiy va tahliliy fikrlash qobiliyatlarini ham kengaytiradi.

Masalan, "Bo'ri va qo'ylar" ertagi orqali raqamlarni qo'shishni tushuntirish mumkin. Bo'ring qancha qo'y ushlashi va ularning nechitasi qochib qutulishini hisoblash orqali qo'shish va ayirish amallarini qiziqarli tarzda berish mumkin. Bunday hikoyalar bolalarni matematika faniga qiziqtirishda yordam beradi.

O'quvchilarning qo'shish amalini to'liq o'zlashtirishlari uchun mustaqil ishlash va muntazam mashqlar bajarishlari muhim ahamiyatga ega. Dars jarayonida o'quvchilarga maxsus topshiriqlar va mashqlar berish orqali ularga individual yondashish va har bir o'quvchining qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin.

Masalan, o'quvchilarga turli xil qo'shish amallarini o'z ichiga olgan masalalar berish, ularni bir-biriga taqqoslash va yechimlarni topishni talab qilish ularning qo'shish bo'yicha bilimlarini chuqurlashtiradi. Bu usul bilan bolalar mustaqil ishlash va fikrlash qobiliyatlarini mustahkamlashadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida turli texnologiyalar va interaktiv vositalardan foydalanish, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun katta ahamiyat kasb etadi. Dars jarayonida interaktiv taxtalar, planshetlar yoki kompyuter dasturlaridan foydalanish o'quvchilarning matematik qobiliyatlarini rivojlantirishda katta yordam beradi.

Masalan, maxsus mobil ilovalar yoki kompyuter dasturlari yordamida o'quvchilar o'zlari mashqlar bajarishlari mumkin. Bu usul bilan o'quvchilar individual tarzda qo'shish amalini mustahkamlab boradilar va amaliyot orqali o'z bilimlarini mustahkamlashadi.

Qo'shish amalini o'rgatish jarayonida o'quvchilarning qobiliyatlarini baholash ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O'qituvchi o'quvchilarni muntazam ravishda baholab borishi, ularning yutuqlari va kamchiliklarini aniqlab, individual yondashuvni rivojlantirishi lozim.

Baholash jarayoni faqatgina nazorat ishlariga asoslanmasligi kerak. O'quvchilarning matematik o'yinlardagi faolligi, mustaqil ishlashdagi qobiliyatlari ham e'tiborga olinishi lozim. Bu yondashuv orqali o'quvchilar o'zlari uchun ko'proq mas'uliyat his etadilar va muvaffaqiyatga erishish uchun rag'batlanadilar.

Dars mobaynida o'qituvchi o'zining pedagogik mahorati orqali fanga oid ma'lumotlarni turli xil didaktik o'yin yoki metodlardan foydalanib yoritishi o'quvchilar ongida mustahkam bilim egallashga poydevor bo'la oladi.

Xulosa.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga qo'shish amalini o'rgatish ta'limning eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, bu amal kelajakdagi matematik bilimlarning poydevorini yaratadi. O'quvchilarga matematik amallarni, xususan, qo'shishni to'g'ri va chuqur tushuntirish ularning matematik fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu bosqichda berilgan bilimlar o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun hal qiluvchi omil bo'lishi mumkin.

Qo'shish amalini o'rgatishda turli metodlar va yondashuvlardan foydalanish o'qituvchiga har bir o'quvchining ehtiyojlarini hisobga olish imkonini beradi. Masalan, ko'rgazmali vositalar va grafik ifodalar orqali o'quvchilarning diqqatini jalb etish, ularning darsga qiziqishini oshiradi va murakkab tushunchalarni osonroq tushunishga yordam beradi. Amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilar raqamlar o'rtasidagi bog'lanishlarni yanada chuqurroq tushunib, qo'shish amallarini mustahkamlashadi. Bunday yondashuv matematik tushunchalarni aniq va real holatlarda qo'llash ko'nikmasini rivojlantiradi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, 1-sinf o'quvchilari qo'shish amalini o'rganishida ziyrak va zukko bo'lishi, o'qituvchini diqqat bilan eshitishi va tushunishi, qisqacha tushuncha yordamida mustaqil tarzda qo'shish amalini bajarishi lozim. O'qituvchining esa darsga a'lo

darajada tayyor bo'lib kelishi, qo'shish amalini bir qator metodik o'yinlar bilan olib borishi o'quvchilar uchun qiziqarli bo'lib, ularning fanga nisbatan qiziqishini oshiradi, bu esa o'z navbatida mashg'ulotda zerikish uyg'otmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. L.P. Stoylova, A.M. Pishkalo. Boshlang'ich matematika kursi asoslari. – T.: O'qituvchi, – 1991, – 336 b.
2. O'rinboyeva L.O'. va boshqalar. Matematika 1-sinf. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, – 2021, – 160 b.
3. Mamajonov, S.M. "Differensial tenglamalar faniga kirish" mavzusini o'qitishda IQ testlardan foydalanish. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 2024, 2(2), 279-284.
4. Mamajonov, S.M. Maple dasturida funksiyalarning grafiklarini chizish. Kokand University Research Base, 2024, 475-480.
5. Apakov, Yu.P., Mamazhonov, S.M. Boundary Value Problem for an Inhomogeneous Fourth-Order Equation with Lower-Order Terms. Differential Equations. 2023, 2, 188-198.
6. Apakov, Yu.P., Mamazhonov, S.M. Solvability of a Boundary Value Problem for a Fourth Order Equation of Parabolic-Hyperbolic Type in a Pentagonal Domain. Journal of Applied and Industrial Mathematics. 2021, 15(4), 586-596.
7. Apakov, Yu.P., Mamazhonov, S.M. Boundary value problem for a inhomogeneous fourth order equation with constant coefficients. 2023, 8(2), 157-172.
8. Apakov, Yu.P., Mamazhonov, S.M. Boundary value problem for a fourth-order equation of parabolic-hyperbolic type with multiple characteristics, whose slopes are greater than one. Izvestiya Vysshikh Uchebnykh Zavedenii. Matematika. 2022, 4, 3-14.
9. Мамажонов С.М., Шерматова Х.М. Об одной краевой задаче для уравнения третьего порядка параболо-гиперболического типа в области с двумя перпендикулярными линиями изменения типа. Узлуксиз таълим тизимида математика ва информатика фанларини ўқитишни такомиллаштириш масалалари" мавзусидаги Республика миқёсидаги илмий-техник конференция материаллари. 2012, 96-99.
10. Mamajonov, M., Mamajonov, S.M. Statement and research method some boundary value problems for a class of fourth order parabolic-hyperbolic type. Vestnik KRAUNC. Fiziko-Matematicheskie Nauki. 2014, 1, 14-19.
11. Mamajonov, S.M. The third boundary problem for a fourth-order non-homogeneous equation with constant coefficients. Bull. Inst. Math. 2022, 5(6), 100-109.